

ris lignum, neque corrumpi unquam, neque à pristino nitore decedere contigit. Quae fabri lignarii opere constabant, omnia è cedro erant; atque ad superiora ascensus patet per gradus ex fuste quodam vitus, è Cipro adveuto. Longum essem si rara & pretiosa singula ornamenta celebratissimi hujus Templo recenserem. Sumptus universa Asia conferent, 220. annorum spatio tandem totum opus absolutum est.

Græcorum Templa, quod ad figuram pertinet, satis ad Ephesinum accedebant. Plurumque fastigiatis porticibus, vel saltem peristyliis amiebantur; alia simplex peristylium, vel porticum, alia duplex peristylium habebant.

Quamquam Templorum structura varia fuerit apud varias gentes, communes quædam regulae; æquæ ab omnibus in ea re servabantur. Scimus enim plurim Histrociorum testimonio Ægyptiorum Templa plerumque janus habuit ad Orientem, adeo que & Templum & Sanctuarium ad Occidentem. Porticus Vulcani ab Aschi Rege Ægypti constructa orientem respiciebat (*a*); sicut & ad eandem Cœli plaga patebat Templum Memphis (*x*), opus Psammetichi. Idem servatum & in cæteris veterum Temporis Porphyrius cum aliis nonnullis est author (*y*); utpoque quia singulorum aditus ad Orientem patebat: orantes vero in Templo spectabant Occidentem. Nec Templum Deæ Syriae ab aliis ea in re distinguatur.

Sed non ita constituendum est, ut certæ quædam regulae in Templis omnibus condens servande statuerentur. Plerumque certè, non verò necessariò iis se conformabant, tunc maximè, cum nullam haberent variandæ architecturæ occasionem. Namque testatur Vitruvius l.4. c.5. *Signum quod erit in cella collocatum, spectet ad vespertinam Cœli regionem, ut qui adierint ad aram immolantes, aut sacrificiantes, spectare redibent ad partem Cali orientis, & simulacrum, quod erit in Aede... ipsaque simulacra videantur ex oriente contuiri supplicantes.* Hanc structuræ habitudinem in priscis Christianorum Tempis spectari conflat; semper enim fores habent ad occidentem patentes, ut Ara, & Sanctuarium in adversam partem respiciant. Hujus autem moris vetustas in altero parisanquitis more eluet; cum apud veteres Christians obtinuerit, Deum adoratores orientem spectare: ex quo vetus Pagani rum calumnia de cultu Soli a Christians præfatur.

Nihil eâ traditione vetustius in Ecclesia Occidentali, unde facilis conjectura trahitur, morem illum ex gentibus ad Christians transisse; cum prisci illi Fideles ejusmodi Paganorum sacræ ad fidem accedentes, ritum hunc ex Paganismo receptum ad meliorem usum retinere maluissent. Favet huic opinioni, quod contraria planè disciplina apud Judæos servetur, quorum mores faciliter adoptassent Apostoli, nisi huic alteri affuevissent Fideles animadvertisentes, noluisse in re minimè mala consuetudini adversari.

Quare pro Deorum varietate varia etiam servabatur Templorum architectura. Sacre Jovi Aedes in longum magis, quam in la-

Nihil planè simile in Ecclesiis Orientalibus, apud quas Judæorum mores invauerunt, sicut & veteres servatae sunt regulæ Templorum Ægypti, & Syriae. Aditum illæ statuerant Templorum ad Orientem, Aras ad Occidentem. Extat hujus moris vestigium in Templo Tyri consecrato, latè ab Eusebio Cœsariensi descripto (*a*): extat & in aliis recentioris ævi in eadem regione Templis. Nulla enim à confitutâ illâ regulâ recessunt, quam ex altiori fonte repetitæ corundem Templorum. Authors facile credimus. Amplo murorum claustrum locus Sanctus amiebatur; ad orientem patebat amplior & fastigiatæ porta, cujus longè lateque prospectus. Datus hinc aditus in atrium ingens, & quadratum, perpetuo quadruplici porticum columnatarum ambitu ornatum. Medium eius atrii è regione Templi duo tenebant ditibus aquis fontes, quæ puri Fideles Templum subirent. Tres ampliæ fores ad Orientem, quarum media ampliores, laterales dug inferiori; singulæ repagulis æneis ferreis manicis obstrictis non sine sculpturis ornabantur. Ex majori porta aditus datur in navem Basilicæ, ex duabus aliis in latera. In capite erigebatur Episcopi thronus, aliisque pro Sacerdotibus, qui semicirculo una cum Episcopo circum Altare in medio hujus spatii positum assidebant. Sanctuarium à reliqua Ecclesia separabant transennæ quædam sive cancellata linea, sculpturis exquisitissimè ornata. Hæc Ecclesia Tyri, & Orientalium omnium strucutra.

Sed non ita constituendum est, ut certæ quædam regulae in Templis omnibus condens servande statuerentur. Plerumque certè, non verò necessariò iis se conformabant, tunc maximè, cum nullam haberent variandæ architecturæ occasionem. Namque testatur Vitruvius l.4. c.5. *Signum quod erit in cella collocatum, spectet ad vespertinam Cœli regionem, ut qui adierint ad aram immolantes, aut sacrificiantes, spectare redibent ad partem Cali orientis, & simulacrum, quod erit in Aede... ipsaque simulacra videantur ex oriente contuiri supplicantes.* Hanc structuræ habitudinem in priscis Christianorum Tempis spectari conflat; semper enim fores habent ad occidentem patentes, ut Ara, & Sanctuarium in adversam partem respiciant. Hujus autem moris vetustas in altero parisanquitis more eluet; cum apud veteres Christians obtinuerit, Deum adoratores orientem spectare: ex quo vetus Pagani rum calumnia de cultu Soli a Christians præfatur.

Nihil eâ traditione vetustius in Ecclesia Occidentali, unde facilis conjectura trahitur, morem illum ex gentibus ad Christians transisse; cum prisci illi Fideles ejusmodi Paganorum sacræ ad fidem accedentes, ritum hunc ex Paganismo receptum ad meliorem usum retinere maluissent. Favet huic opinioni, quod contraria planè disciplina apud Judæos servetur, quorum mores faciliter adoptassent Apostoli, nisi huic alteri affuevissent Fideles animadvertisentes, noluisse in re minimè mala consuetudini adversari.

*a Euseb. l. 10.
c. 4.*

runt citam nostrâ ætate in elegantissimo Templo, quod vocant, Invalidorum Parisis.

Si quis modò structuram Templorum Ægyptiacorum, Syriacorumque cum Je-rolymiano à Salomone construто comparare voluerit, plura sanè ejusdem sapori utrimque deprehendet. Paucis hīc totam hujus Templi œconomiam dabimus, qualem nobis Ezechiel, & Libri Regum, & Paralipomenon servarunt. Variat Josephus, qui non Salomonicum, sed ab Herode redicatum Templum describit; quod sanè alterius erat à Salomonico, & à Templo post captivitatem restituto, gustus, & structuræ magnificenteris; quaquam Salomonicum deditis longè præstaret. Immanes illi muri totum, ambientes montem, cuius Templum insedebat, ad eandem cum monte altitudinem pertingentes, ad aggetam terram continentiam adificati, opus erant Salomone multò recentius (*b*). De atrio Gentium,

*h Joseph. de Bel.
l.6. c.14. in
Grag.
i Ezech. 42.
20.*

latum prorogabantur; sapè erant sub dio (b), & elatis muris sublimes; quæ scilicet magis magisque Numinis amplitudo, & super cæteros præstantia eloceret. Tempa etiam Cœli, Solis, Luna, Fulguris, sine culmine plerumque patebant; quod scilicet luci hæc omnia panteant. Idem forte significatum voluerunt Israelites, cum Solem, Lunam, & Astræ super tecta adorarent (*c*). Ceres, Vesta, Sol, Bacchus, cæterique Dii, quorum Numen ad terram referunt, terræ rotunditatem in Templis affectabant; quippe quæ sive rotunda essent, five 6. vel 7. vel 8. lateribus angulata. Janus quadrato adificio gaudebat; Pluto, cæterique Dii subterraneis forniciis, sicut etiam Aris in terra defossis. Numina Urbis tutelaria in editissimo ejusdem loco erecta Templo præsidebant; quemadmodum ex Templis Trojae, Minerve Athenarum, & Capitolio Romano intelligimus. Dei etiam artibus, virtutibus, paci presides in locis frequenteris Urbis erecta Templo colebantur. Mercurio, Isidi, Serapidi Templum stebat in foro. Voluptatum Numina, e. g. Venus; bellæ, uti Mars, & Bellona; ignis & incendi, uti Vulcanus extra Urbe suas habebant constitutas sedes; Neptuni Templum mari imminebat; Alcæli in loco Urbis vel urbis amoenissimo (*d*); Apollinis & Bacchi Thæatro continuabantur; Herculis à Circo non remota, Cereris in agro, quod scilicet hujus religio locum purissimum exigat (*e*).

Præscribit etiam Vitruvius l.1. c.2. suam variis Numinibus architecturam: *Minerva, ait, Marti, Herculis Dorica fons; bis enim Diis propter virtutem sine delicia adificia constitui decet. Veneri, Flora, Proserpina, fountum Nymphis, Corynthio genere constituta, apias videbuntur habere, proprietates, quæd deliciose sint magis & fastosa.* Jonico delectabantur Juno, Diana, & Liber; quod is ordo medius sit inter austeriorum Doricam, & luxum Corinthium. Plerumque unicæ tantum portæ instructa erant Tempa illa, ante quam erectum stebat Altare, & cum Templum culmine tegerentur, Altare sub dio manebat; quemadmodum & in Templo Domini in Jerosolymæ animadvertismus.

Apud Scriptores Græcos sermo est de alio Templorum genere, atrio tantum seu claustro constanti, quod perpetuè peristylii ambitu ita cingebatur, ut undique subeuntibus aditus in Templum pateret. Templum Junonis ejusdem structuræ occurrebat secus viam, eunibus Phalerio Athenas. Vide Paupan. in Atticis. Idem & in Eliac. alterum describit nullis septum parietibus, quod forum urbis Elæa occipiendo Templum spatium exhibuit. Non ita tam ad libellam locus aquatus, quin aliquantò molliter ascendens, aditum in atrium per gradus exigeret. Patebant ad quatuor latera, orientem, occidentem, septentrionem, & meridiem, ianuæ. Atrium Sacerdotum suas habebat ad orientem, septentrionem, & meridiem portas, è regione adiutæ in atrium Populi, rectâque omnes deducebant ad vestibulum loci sancti, ferè altari holocaustorum obversa.

Adiutii hujus pars, quæ Templi nomine potissimum designabatur, tamquam sedes Dei peculiaris habita, supernam ferme adiutii partem, & Sacerdotum atrio occidentalem, tenebat. Patens ab oriente vestibulum, ut adoraturi ad occidentem spectare cogerentur. Tres distribuebatur in partes: Sanctuarium, Sanctum, & Ve-

stibulum. Sanctuarium 20. cubitos dimetebat in quadratum; Sanctum 20. in la-

20. in longum, & 20. in altum;
*f Vide Palero-
gr. Grac. l.2.
c. 4.
g Vitruv. l. 3.
c. 1. ad fin.*

Ve-

214 Dissertatio de Templis Veterum.

Vestibulum oblongum habebat 10. cubitos in latum, bis totidem tam in longum, quā in altum. Totius hujus ædificii mensura 70. cubitorum in longum; latitudo in corpore ædis 20. cubitorum, & altitudo 30. Lateralibus parietibus adhaerebant conclavia 5. cubitorum altitudinis, triplici solariorum ordine disposita. Trabes solaria illa fulcientes hinc lateribus Templi parietibus, inde parieti extimo conclave incumbebant. Primus ordo 5. cubitos quaqua verum dimetiebatur; secundus uno cubito latior, quod tantudem spati paries templi sensim recedentes permetterent; qua pariter ratione septem latitudinis cubiti tertio ordini relieti.

Porrò conclavia circum Templum ad Meridiem, Occidentem, & Septentrionem regnabant. Quare totum hoc ædificium una simul cum aliis adhaerentibus, aream tenebat 70. pedum ab Oriente in Occidentem; in latitudinem verò, upa simul computata murorum crastifine, 40. cubitorum circiter. Altitudo in mediâ ade 30. cubitorum; 15. verò in lateralibus ordinibus. Reliqua ædificii altitudo, media scilicet, que supra laterum altitudinem erigebatur, fenestræ luci demittenda in Sanctum, & Sanctuarium dabant. Scalæ in scrobiis modum fabricatae ad extrebas solariorum, aditum dabant è vestibulo in conclave. Porrò laterales illæ fabricas alatis. Græcorum Temporis non inepie compararentur; quanquam Græcorum illæ porticibus fastigiatis, & columnis instructis, ipsam æquantibus Templi altitudinem, triplici aliquando, modò duplice, vel etiam simplici columnarum geminatione confabant; hæ verò Salomonis, licet triplice essent in altitudine, simplices tamen erant in latitudine. Ex his Templo, nudis aliquo tempore ad eum defiderabatur. Vestes ipsæ, cellæ, cibi Ministeriorum, pro Numinis Majestate sufficiebantur.

Sanctum, locus erat clausus, & à reliquo Templo distinctus, quem Sacerdos

tiæ, & idolatriæ exempla detestanda. Elias, & Eliseus murum se opposuerunt contra impios, & scelestos Reges, quod reliquias saltem Religionis in Regno detinerent. Tandem ultor Domini gladius primus in Irael, deinde in Iudam, exercitus est. Namque Regnum Irael dijactatum, variisque intellinis, externaque bellis disceptum, tandem armis Regum Assyriæ cedere coactum est; à quibus populo in captivitatem abducto, nova exteriarum gentium colonia in regionem missæ.

Regnum Iuda aliquo adhuc tempore superstes mansit; sed eo accepto divinitus bene-

k Vide Joseph.
de Bel. l.6.c.
14.

In IV. Librum Regum Prolegomenon. 215

beneficio abusum, negligensque minis, atque adhortationibus Prophetarum, quin & laxatis in vita habenis, eodem tandem fato cum Regno Irael obvolutum est. Divinæ in contumaces populos ultioni suspendendæ unico fuit momento pietas Regum Josaphat, Ezechiel, & Johæ, si-

cut & resipiscens Manassis lachryma, una cum precibus Prophetarum; sed vincente tandem impietate religionem, Domini furor in miserum Regnum erupit; totaque vastatæ ditione, eversa Jerosolyma, Templo igni, populus captivitati traditus est.

DISSERTATIO QUID NAAMAN CONCEDI SIBI postulat ab Eliseo, ut coram Idolo Remmon se prosterne liceat?

NAAMAN copiarum Regis Syriæ Imperator, post receptam à morbo lepra prodigiosam valetudinem, loco ex praescripto Elisei aquis Jordanis corpore, Prophetam ipsum conveniens ditissima obtulit munera, similique rogavit concedi sibi, ut duos omnes mulos terræ ejus regionis referret (a): Non enim, ait, facier ultra seruos tuos holocaustum, aut victimam. Diis alienis, nisi Domino. Hoc autem scilicet, de quo deprecans Dominum pro servo tuo, quando ingreditur Dominus natus Templum Remmon, & illo innidente super manum meam, si adoravero in Templo Remmon, adorante eo in eodem loco, ut ignorat mibi Dominus servo tuo pro hac re. Qui dixit ei: Vade in pace.

Sub ipso hujus historia limine pusilli Lectores offenduntur. Qui fidei ardor & studium in Profelyto! Simil se veri Numinis cultui addiditum profiteatur, unque rogar, ut externo Deo cultum impendere permittatur. Quam indigna autem Prophetæ assentio, ut scilicet rogatus de permissione Idolatriæ à Naamano, veniam facilis, & pacem concesserit? Si crimen scandalum vel homicidio detestabilis habetur, quid de facto Naaman censendum est, unde scandalum inductum? quid de indulgentia Elisei, que scandalum autoritate sua probavit? Si Filius Dei profiteretur dedignaturum se hominem, qui nominis Dei confessionem probro duxerit coram hominibus (b), quid de Profelyto, & Prophetæ fiet? At enim Naaman solâ externâ cultû significatione intimos animi sensus occulit. Sed hæc indigna viro fidelis simulatio, quæ sanè nunquam detestabilior reputanda est, quam in causa Religionis. Si Idolatriæ crimina superat omnia; si hypocritis vitium est Dei oculis detestabile, quidnam de Naamano, & Eliseo repudiantur? Etenim vel criminosa hanc sibi erga Idolum venerationem Naaman arbitratus est, vel opus licitum, seu indifferens judicavit. Si licitum, & indifferens; cur ab Eliseo peteret, ut à Deo

c Thefful. 5.
22. Ab omni specie malii abstineatis vos.

Plerique tamen non inter Veteres tantum, sed & Recentiores omnem impudentem operam, quod ab Idolatriæ, & simulationis suspicione utrumque virum purgent. Varii tamen varias inueniunt rationes, quanquam omnium idem est scopus, ut vel utrumque, vel Eliseum faltem absolvant. Qui Prophetam defendunt, Naamanum tanquam in vera Religione Neophytiū desiderandum ducunt, rati illud criminis indulgendum viro, qui recens ab Idolatriæ descens, conceptas in illa ideas de simulanda religione, ut olim in exordio Mundi, nos penitus exuerat. Negant illi acquevisce Prophetam precibus Naamano, nec quidquam ab illo indultum contendunt vera Religionis dispendio: sed, inquit, roganti viro respondit tantum: Vade in pace; ac si diceret: Vade, nec ultra cogites de Remmon, eiusque cultu, sed curas omnes verte in Deum pacis, quem rogo nunquam committat, ut te in Ido-

a 4. Reg. 5.
17.

b Mattb. 10.
33. Luc. 9.
26.

IN IV. LIBRUM REGUM PROLEGOMENON.

Ante tertium librum Regum Prolegomenon instruximus utriusque Libro, nempe tertio, & quarto communem; ubi de Autore utriusque Operis, & atate differimus. Quartus liber Historiam habet 300. annorum, ab obitu scilicet Josaphat A.M. 3115. usque ad eversionem Regni Iuda A. 3416. In serie Regum Iuda pauci veterem pie-tate coluisse referuntur, reliqui omni abjecto cultu, & Religione, in vita prolap-si sunt. Sed hec præ sceleribus Regni Irael tolerabiliora; nihil enim in ejus Regibus nisi vita, atque impietatis, impoten-